

ОГЛЯД ОСНОВНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Наукові праці МАУП, 2013, вип. 4(39), с. 188—191

Протягом останніх років концепція спрощення процедур між-народної торгівлі привертає до себе все більшу увагу фахівців-практиків, науковців та дослідників. Разом із цим, досі не існує офіційного загально визнаного визначення відповідного поняття, а наявні варіанти тлумачення можуть призвести до помилкового сприйняття його сутності.

Термін “спрощення процедур міжнародної торгівлі” (далі — “спрощення процедур торгівлі”) в основному використовується установами, які мають справу з удосконаленням регуляторної взаємодії між державними органами та учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Світова організація торгівлі (СОТ), зокрема, визначає згадане поняття як “спрощення та гармонізацію процедур міжнародної торгівлі”, де процедури торгівлі — це “діяльність, встановлені процеси та формальності, що пов’язані зі збором, поданням, передачею та обробкою даних, необхідних для руху товарів у процесі міжнародної торгівлі” [1]. Поряд із цим, Центр зі спрощення процедур торгівлі та електронних ділових операцій Організації об’єднаних націй (СЕФАКТ ООН), що функціонує у складі комітету з розвитку торгівлі Європейської Економічної Комісії ООН (ЄЕК ООН), визначає спрощення процедур торгівлі як “спрощення, стандартизацію та узгодження процедур і пов’язаних з ними інформаційних потоків, необхідних для переміщення товарів від продавця до покупця та для здійснення розрахунків” [2, 6].

Незважаючи на той факт, що на зазначені вище визначення доволі часто посилаються відповідні фахівці, жодного офіційного загально визнаного визначення поняття “спрощення процедур торгівлі”, що англій-

ською звучить як “trade facilitation”, досі не існує.

Як мінімум три різних терміни вживаються в російській мові (і при відповідному калькованому перекладі на українську мову) для вираження концепту “trade facilitation”:

1. Спрощення процедур торгівлі (simplification of trade procedures) — термін, що зазнав широкого використання в ЄЕК ООН, а також серед фахівців, яка працюють в галузі спрощення процедур торгівлі.

2. Сприяння торгівлі — ще один з використовуваних термінів, але який означає практично інше поняття, а саме “trade promotion”. У різних проектах з технічного сприяння в країнах Центральної Азії та Кавказу цей термін зазнав істотного поширення, незважаючи на приведені ним непорозуміння та розбіжності.

3. Полегшення торгівлі — цей термін є дослівним перекладом та не зовсім коректно передає значення оригіналу. Тим не менш, термін використовується в багатьох офіційних документах. Термін “trade and transport facilitation” все частіше вживається для позначення спрощення, гармонізації, стандартизації та автоматизації торгових процедур, у яких транспорт є основним каналом для здійснення міжнародної торгівлі.

Цей концепт охоплює чотири галузі:

- раціоналізацію та автоматизацію торгових інформаційних потоків;

- налагодження партнерських відносин між приватним і державним сектором, у тому числі всіх сторін, що зацікавлені у спрощенні процедур торгівлі в країні;
- спрощення транзитних перевезень;
- спрощення процедур перетину кордонів і прикордонного контролю.

По-перше, спрощення, стандартизація та автоматизація інформаційних потоків у торгівлі включає в себе спрощення і стандартизацію торгових документів та елементів даних, а також удосконалення й розробку нових електронних методів для обміну інформацією. Основна проблема, на розв'язання якої спрямовано спрощення процедур торгівлі, пов'язана з тим, що для здійснення міжнародної торгівлі трейдер або його агент має заповнити безліч різних форм, що містять практично ідентичну інформацію. Міжнародні експерти дійшли висновку, що для здійснення торговельної операції торгова компанія має надати в середньому 40 різних форм, які містять здебільшого повторювані дані, і відправити їх різним агентствам і торговим операторам. Для розв'язання цієї проблеми експертами були розроблені такі стандарти: модель для формату міжнародних торгових і транспортних документів (зокрема, представлені у формулярізіразку ООН для торгових документів і описані в Рекомендації 1 СЕФАКТ ООН), міжнародні коди, а також стандарти для гармонізації визначень елементів даних і обміну інформацією. Концепція “єдиного вікна” для очистки експорту та імпорту (тема Рекомендації 33 СЕФАКТ ООН) передбачає заповнення усієї необхідної інформації в одному агентстві. “Єдине вікно” є однією з найудосконаленіших форм досягнення мети спрощення процедур торгівлі, а саме, усунення вимог щодо надання ідентичної інформації в різних форматах різним агентствам і торговим операторам.

По-друге, спрощення процедур торгівлі охоплює значну кількість різноманітних процесів, передбачає участь різних контрольних агентств, бізнес-партнерів, фінансових установ, перевізників, експедиторів тощо. Слід зазначити, що в цьому процесі задіяні інте-

реси різних сторін, у зв'язку з чим основною трудностю є визначення придатної форми співпраці між ними. Саме тому зацікавлені в процесі спрощення торговельних процедур сторони почали засновувати національні комітети зі спрощення процедур торгівлі та транспорту. Ці комітети організовані у вигляді форумів для обміну думками, обговорення проблем і можливих шляхів їх вирішення з метою спрощення документарних і торгових процедур. На основі такого роду досвіду в найбільш розвинених країнах експерти розробили Рекомендацію 4 СЕФАКТ ООН під назвою “Національні органи спрощення процедур торгівлі”, яка слугувала основою для заснування і здійснення діяльності низки комітетів зі спрощення процедур торгівлі в країнах, що розвиваються, і в країнах з перехідною економікою.

По-третє, спрощення транзитних перевезень є важливим компонентом спрощення процедур торгівлі (ст. VIII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ)). Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки (Конвенція МДП) ЄЕК ООН є основним інструментом для здійснення торгівлі в регіоні ЄЕК ООН шляхом спрощення транзитних процедур та встановлення правил і забезпечення системи гарантій для здійснення транзитної торгівлі.

По-четверте, спрощення процедур перетину кордонів та прикордонного контролю спільно зі спрощенням обміну інформацією є основними сферами спрощення процедур торгівлі в країнах з перехідною економікою, оскільки тривалі затримки на кордонах є однією з головних перешкод для швидкого пересування товарів. Тому необхідні гармонізація та уніфікація процедур і структур, що здійснюють торговий контроль на кордонах, а також введення інтегрованого підходу до управління кордоном. Конвенція ЄЕК ООН про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордоні, яка підписана багатьма європейськими країнами, є ефективним правовим інструментом, що може слугувати основою інтегрованого підходу до управління кордоном.

Ще один термін, який викликає розбіжності при перекладі, — “business process”. У деяких випадках цей концепт перекладається як “ділові операції”, що не збігається зі значенням відповідного англійського аналога (“business transactions”, а не “processes”). При цьому більш вдалим варіантом перекладу вбачається “бізнес процес” або “діловий процес”.

Пара термінів — “вантаж” та “товар” (“cargo” та “goods”) також викликали питання. Один і той самий предмет може бути позначений обома термінами, тому на основі консультацій з експертами було вирішено розмежовувати терміни з галузі митної справи, де на ці предмети дивляться як на “товари”, і терміни, які вживаються перевізниками та експедиторами, які говорять про “вантажі” [3, 8–11].

Значна кількість фахівців у галузі спрощення процедур торгівлі також посилається на процедури, що застосовуються для здійснення платежів (наприклад, через комерційні банки). Разом із цим, незважаючи на той факт, що в цьому дослідженні згадуються процедури, пов’язані з платежами, міжнародні фінансові інституції розглядаються як окремі одиниці. З огляду на це, ми не проводимо спеціального екскурсу у відповідну процедурну діяльність цих інституцій, а зосереджуємося, в основному, на взаємодії між бізнесовими колами та державними органами.

Спільним для різних підходів до визначень спрощення процедур торгівлі є прагнення до поліпшення умов торгівлі, а також зниження, або повне усунення, будь-яких трансакційних витрат, що виникають у суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності в процесі виконання встановлених державою вимог. У своїй Рекомендації № 4 СЕ-ФАКТ ООН чітко відмічає реформатор-ські цілі спрощення процедур торгівлі, підкреслюючи, що його керуючими принципами мають бути “... спрощення, узгодження і стандартизація [процедур торгівлі] у такій спосіб, щоб здійснення трансакцій стало більш простим, швидким і економічним ...”. При цьому, спрощення — це “... процес

ліквідації всіх зайвих елементів та дублювань формальностей, процесів і процедур...; узгодженням є приведення національних формальностей, процедур, операцій та документів у відповідність до міжнародних конвенцій, стандартів і встановлених практик; стандартизація — це ... процес розробки узгоджених на міжнародному рівні форматів для практик, процедур, документів та інформації”. Це формулювання також пов’язане з транскордонними операціями за рахунок використання інформаційних та комунікаційних технологій, що ґрунтується на стандартизованих і узгоджених даних [4, 3]. Таким чином, спрощення процедур торгівлі є одночасно політичною, економічною, бізнесовою, адміністративною, технічною і технологічною проблемою [5, 345].

Спрощення процедур торгівлі можна розглядати здебільшого як розширення зусиль щодо лібералізації торгівлі. При цьому головна увага має зосереджуватися на більш оперативних питаннях, пов’язаних з переміщенням товарів через кордони та взаємодією між бізнесом і владою [6, 11–12].

Для більш широкого застосування принципів щодо спрощення процедур торгівлі, а саме: спрощення, стандартизації, узгодження та модернізації процедур міжнародної торгівлі, низка міжнародних, регіональних і національних організацій (наприклад, СЕ-ФАКТ ООН, а також Комісія ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), розробили широкий спектр відповідних рекомендацій та інструментів. У цілому, згадані рекомендації та інструменти спрямовані на заохочення передового досвіду, поліпшення співробітництва між бізнесовими колами та державними органами, впровадження технічних стандартів та узгоджених торговельних і митних процедур.

Аналіз наявних спроб з визначення сутності спрощення процедур торгівлі свідчить, що, незважаючи на зростаючий інтерес фахівців до цього питання, однозначного консенсусу щодо тлумачення означеного терміну досі не досягнуто. Разом із цим, проведене нами дослідження дає змогу в

цілому зрозуміти логіку сучасних підходів до визначення терміну “спрощення процедур торгівлі”, що допомагає уникнути принципово помилкового сприйняття його сутності.

Література

1. WTO. Global Trade-related Technical Assistance Database. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://gtad.wto.org/trta_subcategory.aspx?cat=33121

2. UN ESCAP. Study on National Coordination Mechanisms for Trade and Transport Facilitation in the Unescap Region, 2007.

3. Trade Facilitation Terms: An English-Russian Glossary (second edition). United Nations, New York, Geneva, 2011.

4. UN/CEFACT. Recommendation № 4 — Second Edition. National Trade Facilitation Organs, ECE/TRADE/242. Geneva, 2001.

5. Butterly, T. Trade Facilitation in a Global Trade Environment. Geneva, UNECE, 2003.

6. Grainger, A. Trade Facilitation: A Review. Kingston Upon Thames, United Kingdom, 2007.

Спрощення процедур торгівлі є запорукою успіху динамічного розвитку національних економік країн світу. Разом із цим, наразі не існує єдиного загальноновизнаного тлумачення цієї концепції. Досліджено сутність поняття “спрощення процедур торгівлі”, основні наявні підходи до його визначення.

Упрощение процедур торговли является залогом успеха динамического развития национальных экономик стран мира. Вместе с тем, пока не существует единого общепризнанного толкования этой концепции. Исследованы сущность понятия “упрощения процедур торговли”, основные имеющиеся подходы к его определению.

Trade facilitation is the key to the success of dynamic development of the world's national economies. At the same time, at the moment there is no generally accepted uniform interpretation of this concept. The essence of the concept of “trade facilitation” and the main existing approaches to its definition has been studied.

Надійшла 23 вересня 2013 р.